

MAŁOPOLSKA NA REGIONALNEJ ŚCIEŻCE EDUKACYJNEJ

W zespole dydaktycznym Instytutu Historii Akademii Pedagogicznej w Krakowie (Janina Mazur, Józef Brynkus, Lucyna Kudła, Czesław Nowarski, Edyta Wygonik) podjęto inicjatywę napisania podręcznika, przybliżającego uczniom problematykę najbliższego regionu. Powstała książka zainteresowała się rozwijające się pręźnie krakowskie Wydawnictwo „Zamiast Korepetycji” i wydało ją bardzo starannie. Wspólnym wysiłkiem stworzono dzieło z wielu względów pionierskie, stanowiące jeden z pierwszych (jeśli nie pierwszy) w kraju podręcznik, korespondujący z założeniami reformy oświatowej w jej części dotyczącej ścieżki edukacyjnej pod nazwą: *Edukacja regionalna - dziedzictwo kulturowe w regionie*, wprowadzanej obecnie do praktyki szkolnej.

Z awizowanych we wstępie pracy celów można wywnioskować, iż książka została skierowana przede wszystkim do uczniów gimnazjów oraz do pracujących na tym poziomie nauczania wychowawców klas oraz nauczycieli historii, języka polskiego, geografii, przedmiotów przyrodniczych i wiedzy o społeczeństwie. Przyjęte założenie wymagało od autorów sięgnięcia po dorobek różnych dziedzin nauki, które w sumie tworzą obraz regionu, bo edukację regionalną rozumieją oni jako poznanie i rozwijanie wiedzy o swoim regionie, jego specyfice kulturowej postrzeganej w ścisłych związkach z kulturą narodową, budowanych na elementach wywodzących się z tradycji rodzinnych. Poprzez to właśnie zmierza się do kształtowania poczucia tożsamości lokalnej i narodowej, a w konsekwencji do umacniania postaw patriotycznych. Książka stanowi rodzaj przewodnika historyczno-geograficzno-etnograficznego po najbliższej okolicy, podającego w przystępnej formie treści z zakresu geografii, historii gospodarczej i społecznej, historii sztuki, stosunków wyznaniowych, etnografii, ekologii, toponomastyki itd., w wymiarze regionalnym, ale osadzonym w szerszym kontekście terytorialnym. Należy podkreślić, że autorzy

przy doborze treści składających się na książkę kierowali się w znacznym stopniu możliwościami percepcji uczniów. Istotną wartością dla nauczycieli powinno okazać się to, iż zbiera ona informacje zarówno z literatury naukowej, jak i rozproszone w (często trudno dostępnych) periodykach lokalnych, wydawnictwach okazjonalnych, przewodnikach itd., a także to, iż sięga nawet po tradycję ustną.

Pod względem konstrukcyjnym podręcznik został ułożony logicznie. Otwierają go rozdziały poświęcone geografii Małopolski, strukturze osadnictwa i krajobrazowi gospodarczemu (*Środowisko geograficzne Małopolski, Życie wiejskie i miejskie*). Ważne miejsce zajmuje część, odnosząca się do historii Małopolski (*Z historii regionalnej i lokalnej*), rozpatrywanej na przestrzeni od prahistorii i dziejów legendarnych po dzieje najnowsze. W kolejnych częściach znajdujemy treści umożliwiające zrozumienie specyfiki poszczególnych regionów Małopolski na podstawie głównie tradycji, wywiedzionej z kolorytu miejsc postrzeganych jako wyjątkowe (*W kręgu małopolskiej tożsamości regionalnej*), a także z dorobku kultury i etnografii (*Dzieje kultury regionu, Tradycje, obyczaje i zwyczaje w Małopolsce*). W tym kontekście zostały umieszczone zagadnienia dotyczące środowiska rodzinnego, z którego uczeń czerpie najwięcej informacji w rozwoju intelektualnym (*Historia i tradycja własnej rodziny na tle historii i tradycji regionu*). Nie mogło zabraknąć również rozdziału poświęconego najważniejszemu zabytkom przyrodniczym i architektonicznym (*Zabytki przyrody i architektury w regionie*). Do książki włączono też (*Aneks*) informacje poświęcone ważniejszym instytucjom muzealnym, ich zbiorom i możliwościom wykorzystania ich w dydaktyce. Zawiera ona także bibliografię (w wyborze), na którą składają się przede wszystkim opracowania stanowiące rodzaj przewodników po materiale uwzględnionym lub korespondującym z treścią poszczególnych rozdziałów, napisane prostym językiem, na ogół łatwo dostępne w bibliotekach nie tylko wielkich miast, ale i w wypożyczalniach gminnych. Poza cytowaną literaturą uczniowie mogą oczywiście korzystać z szerszej literatury, w tym encyklopedycznej i słownikowej.

Trudu napisania tej książki podjął się zespół autorów, z których większość ma znaczne doświadczenie dydaktyczne. Świadczą o tym propozycje działań i rozwiązywania problemów, wskazówki, zestawienia i pytania, umieszczone w ćwiczeniach dołączonych do tekstu (lub wplatanych do niego) każdego z podrozdziałów. Są one twórcze, zawierają wiele znakomitych pomysłów, a przy tym zostały jasno sformułowane i odwołują się zarówno do treści omawianej książki, jak i innych źródeł informacji, stanowiąc inspirację do samodzielnej pracy uczniów.

Autorzy starają się przybliżyć uczniom historię regionu stosując przy tym różnorodne techniki narracyjne, korzystając też obficie z (dobrych trafnie) tekstów źródłowych, a także fragmentów dzieł historycznych, literackich oraz czasopism. Podkreślili rolę Krakowa i innych miast jako centrów nie tylko życia kulturalnego, ale i administracyjnego i gospodarczego. Tworzywo książki zasadza się na szeregu elementów, zaczerpniętych z różnych dziedzin nauki i obserwacji życia codziennego, podkreślających specyfikę regionów Małopolski. Można oczywiście dyskutować nad doborem treści, w odniesieniu zwłaszcza do rozdziałów poświęconych historii, tożsamości regionalnej, tradycjom i obyczajom, części etnograficznej oraz zabytkom architektury, nie zmienia to jednak faktu, iż otrzymaliśmy dzieło na swój sposób kompletne.

Na wyróżnienie zasługuje bogata oprawa ikonograficzna w postaci zdjęć, rysunków, map, planów, wykresów, schematów, tabel, doskonale wyselekcjonowanych i nie budzących zastrzeżeń pod względem merytorycznym. Urozmaicona szata graficzna książki (m.in. ozdobne nagłówki rozdziałów, różnobarwne „okienka” i inne wstawki, rodzaj czcionki) powoduje, że książka jest bardzo kolorowa, dzięki czemu może przykuć uwagę młodego czytelnika.

Już we wstępie, zatytułowanym „Witajcie, Młodzi Przyjaciele!” autorzy zapraszają uczniów do serdecznej współpracy, dając im w książce rzetelną podstawę do rozbudzania zainteresowań. Tekst zasadniczy, a zwłaszcza pytania i ćwiczenia zostały tak pomyślane, aby zmuszać uczniów do samodzielnego rozwiązywania zadań, a przez to – do odkrywania i poznawania otaczającego ich świata, dostrzegania istotnych wartości w najbliższym otoczeniu, rodzinie, środowisku przyrodniczym i społecznym. Sprzyja temu język podręcznika, przystosowany do możliwości młodzieży gimnazjalnej, nie unikający niekiedy nawet kolokwializmów, pobudzający wyobraźnię. Słowem - książka jest przyjazna dla uczniów.

Powstała ona zbiorowym wysiłkiem autorów, a na jej kształt ostateczny złożyły się inwencja, usposobienie pisarskie i doświadczenie dydaktyczne. Niektóre pomysły i treści mogą rodzić dyskusje, ale nie pomniejsza to jej dużych walorów. Książka jest interesująca, wartościowa i pożyteczna. Jej zalety sprawiły, iż została wpisana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej do zestawu podręczników gimnazjalnych dopuszczonych do użytku szkolnego. Pozostajemy z nadzieją, że przysłuży się dobrze edukacji regionalnej młodego pokolenia.